

K TEXTU KRALICKÉHO ŽALTÁŘE Z ROKU 1579

Robert DITTMANN

Abstrakt:

Příspěvek na textové sondě do Ž 30 a sumárií Ž 10–20 zkoumá vztah kralického žaltáře z roku 1579 k předchozí bratrské tradici, resp. k Tremelliovu–Juniovu překladu.

Klíčová slova:

Kralický žaltář 1579, Tremelliův–Junioův překlad

Překlad žaltáře jako liturgicky významné knihy patří k nejranějším úkolům překladatelského úsilí.¹ Vzpomeňme několik verzí latinského žaltáře (Psalterium Gallicanum, Ps. iuxta Hebraeos, Ps. Romanum a další verze), brzký překlad žaltáře cyrilometodějskou misí i v později v rámci latinské tradice ještě v přemyslovských Čechách.² Podobně tomu bylo i v jednotě bratrské, kde po dvou vydáních Nového zákona (1518, 1525) a před Blahoslavovými Novými zákony (1564, 1568) byl vydán překlad žaltáře (1562). Zřejmě proto, že však šlo o překlad nezdařený, přistoupila jednota bratrská k novému překladu žaltáře. Vyšel ve stejném roce jako první díl Šestidílký, r. 1579, a pak ještě r. 1581. Třetí díl Šestidílký, obsahující i překlad žaltáře, vyšel r. 1582. Žalmy se ovšem v jednotě těšily velké oblibě: už r. 1587 vychází poprvé Strejцова žalmová parafráze a již před ní latinská parafráze Esroma Rüdingerera. Časoměrné žalmy složil pak i Komenský. Kraličtí zřejmě – soudě podle částečně dochovaných seznamů tzv. kralické knihovny – měli na desítky překladatelských pomůcek vztahujících se k žalmům.³ Čeští gramatikové ve svých dílech na žaltářní překlady odkazují: Blahoslav kritizuje Červenkův překlad žaltáře, česká parafráze několika žalmů se dostává i do druhé tištěné české gramatiky 16. st., nazvané *Grammatica Bohemica* (1577) od Matouše

¹ Příspěvek vznikl díky podpoře grantu GA ČR P406/10/0591 *EUROPA HUMANISTICA. Literární a jazyková recepce antických textů v českých zemích v letech 1470–1600*.

² Vintr (1986). Příznačná je i pozornost překladatelů několika verzím žaltáře, zejm. PsGal a PsHebr; z publikovaných prací viz Vintr /1985, 1998b/.

³ Daňková (1951, s. 54–58).

Benešovského, a několik církevněslovanských žalmů do jeho pozdější *Knížky slov českých vyložených* (1587),⁴ překladem se významně zabývá Vavřínek Benedikt z Nudožer a citace z překladu žalmů uvádí Rosova gramatika.⁵ O popularitě žalmů svědčí přes patnáct samostatných vydání žaltáře v 16. st., jež uvádějí Knihopis digital⁶ a Vernerova bibliografie,⁷ u některých ovšem nebyl zjištěn žádný dochovaný exemplář.

Roku 1579 tedy vyšel v Kralicích, ovšem bez udání místa, ve dvanáctkovém formátu překlad žaltáře s marginálními poznámkami s názvem *Žaltář Davida svatého. V nově do češtiny přeložený*⁸ (podtitul upomíná i na Blahoslavovy Nové zákony). Obsahuje předmluvu, citace biblických veršů,⁹ tři rejstříky a errata, v nichž je upozornění na typografickou variabilitu exemplářů.¹⁰ V předmluvě se naznačuje překlad z původnějších textových svědků než vulgátní tradice, neboť tato biblická kniha v „našem jazyku k svému originálnímu aneb původnímu textu... pozpravení potřebovala. K čemuž aby i tímto výkladem napomoženo bylo... o to věrná péče i pilná práce byla“.¹¹ O převaze nevulgátního vlivu (odklonu od Ps. Gallicana) v Ž1579 nemůže být pochyb v oblasti vnějšího uspořádání ani vlastního textu. Knihopis digital zaznamenává 11 zachovaných exemplářů, z toho tři v zahraničí.¹²

Cílem příspěvku je přispět k objasnění místa tohoto kralického žaltáře z r. 1579 (dále Ž1579) v bratrské biblické tradici sledováním několika textových vztahů na vybraných úsecích: vztahu k Červenkovu žaltáři z r. 1562, prvnímu tištěnému žaltáři jednoty bratrské, vztahu ke Štefanově postile z r.

⁴ K žalmům u Benešovského viz Koupil (2007, s. 136–137).

⁵ Jireček (1861, s. xv).

⁶ Dostupný z WWW: <http://www.knihopis.org>, cit. 15. 10. 2011.

⁷ Verner (1987, s. 38–39).

⁸ Podle Knihopisu Digital zní první část titulu: „*Žaltář DA wida(!) swatého*“ (ale *-a-* ve slabice *Da-* je psáno malým písmenem, viz exemplář MZK 34 F 11).

⁹ Z nich je jeden starozákonní: Iz 38,20 *Žalmy zpívati budeme v domu Hospodinovu, po všecky dni života svého*. Jedná se o znění odlišné od tradice Melantrichových biblí, srov. BiblMel5 *chvály naše zpívati budem po všecky dni života našeho v domu Páně* (BiblMel2 *Páně*), ale i BiblKral1 (*písně mé zpívati budeme / po všecky dny života našeho v domě Hospodinově*).

¹⁰ Tyto informace podává Daňková (1951, s. 21).

¹¹ Daňková (1951, s. 29).

¹² Z toho však wrocławský exemplář se sign. 8 K 202 (stejně jako wrocławský exemplář kralického žaltáře z r. 1581 se sign. 8 K 203) byly zničeny za druhé světové války. Za informaci děkuji A. Konikové z oddělení starých tisků wrocławské vědecké knihovny (soukromá komunikace e-mailem dne 24. 11. 2011).

1575, vztahu k dalšímu kralickému žaltáři před Šestidílkou (z r. 1581),¹³ vztahu k žaltáři v Šestidílce a na příkladu vybraných sumárií vztahu k latinskému překladu Tremelliou–Juniovu, jehož vliv na překlad Šestidílkou se podařilo identifikovat nejen ve formální koncepci, ale i v interpretačních shodách a odchylkách od české tradice, vyrostlé na vulgátním překladu, i od hebrejského textu. Pomineme tudíž srovnání se Strejcovou žalmovou parafrází, Kapitonovou postilou i českými překlady žaltáře té doby, zohledníme pouze Melantrichovu bibli 1577.¹⁴

Dosavadní bádání o tomto důležitém tisku jednoty je skrovné. M. Daňková¹⁵ podala knihovědný popis tohoto žaltáře a správně konstatovala, že překlad žaltáře pro Šestidílkou byl „v podstatě hotov už r. 1579, kdy vyšlo první kralické vydání Žaltáře. Rozdíly obou edicí nebyly však dosud odhaleny srovnáním“.¹⁶ A na jiném místě: „Pokud běží o Starý zákon, bude nesmírně poučné porovnat Žaltář 1579 s žaltářem III. dílu Kralické. Na pohled má se k němu alespoň tak, jak se má druhé vydání Blahoslavova Nového zákona k dílu šestému, a nebude daleko od pravdy, že Kraličtí začali překládat nejprve žalmy, jakožto universální a nejžádanější pomůcku náboženské výchovy.“¹⁷ Sám jsem se pokusil několika textologickými sondami proniknout alespoň částečně do textu Ž1579.¹⁸ Pro silnou vazbu na Tremelliou–Juniovu překlad žaltáře svědčí 1. terminologická shoda *Bůh silný* (Ž 5,5.10,12.16,1.18,31.33.31,6.78 ,18.34 aj.) – *Deus fortis* (na místě hebr. כֶּחָץ), 2. převzetí sumárií (s drobnými změnami, např. Ž 1–2). Dalšími výtěžky byla zjištění, že Šestidílkou upravovala ve srovnání s Ž1579 často slovesa (nejdůležitější složku věty flexivního jazyka) a proměny textu se někdy odehrávaly přes marginální čtení, srov. Ž 1,3: Ž1579 *nesprchne* (marg.: *nevadne*) – BiblKral1 *nevadne* (marg.: *nesprchne*).

Selektivní srovnání s předchozí bratrskou tradicí: Melantrichovou bibli z r. 1577, Štefanovou postilou (1575), Červenkovým žaltářem (1562). Překlad

¹³ Jungmann uvádí ještě samostatné kralické vyd. žaltáře z r. 1583, asi omylem Hankovým, viz Daňková (1951, s. 23).

¹⁴ Transkripční zásady vycházejí ze studie Vintr (1998b); zachováváme však interpunkci a velká písmena.

¹⁵ Daňková (1951, s. 21).

¹⁶ Daňková (1951, s. 23).

¹⁷ Daňková (1951, s. 38).

¹⁸ Srov. Dittmann (2011, v tisku). Zejména zjištění o změnách textu do Šestidílkou jsou zatím dílčí a bude třeba je upřesnit na rozsáhlejších sondách.

některých žalmů byl otištěn také v tzv. Štefanově postile r. 1575;¹⁹ k dispozici je také žaltář bratra Matěje Červenky. Srovnajme proto, jak se překlad těchto tří bratrských tisků v rozmezí osmnácti let (1562–1579) vyvíjel, a to v porovnání s melantrišskou tradicí na materiálu Melantrichova 5. vyd. bible (1577). Jsem si vědom toho, že zahrnutí dalších biblí 16. st. i samostatně vydaných žaltářů by mohlo srovnání zpřesnit. Výsledky je proto třeba posuzovat s tímto vědomím. Text Ž 30 v žaltáři z r. 1579 vypadá ve srovnání se Štefanovou postilou, Červenkovým žaltářem a Melantrichovou biblí z r. 1577 takto (překladatelské dodatky, odlišení v Ž1579 hranatými závorkami, zde přepisují menším písmem):²⁰

Tučně	= společný text Ž1579 s Červenkovým žaltářem, Štefanovou postilou i Melantrichovou biblí 1577
Obyčejně	= samostatně řešení Ž1579
<i>Kurzivou</i>	= společný text Ž1579 s Červenkovým žaltářem
<u>Podtrženě</u>	= společný text Ž1579 se Štefanovou postilou a Melantrichovou biblí 1577
Proloženě	= společný text Ž1579 se Štefanovou postilou
<u><i>Podtrženě kurzivou</i></u>	= společný text Ž1579 s Červenkovým žaltářem a Melantrichovou biblí 1577
<u>Podtrženě tučně</u>	= společný text Ž1579 s s Červenkovým žaltářem a Štefanovou postilou
<i>Proloženě kurzivou</i>	= společný text Ž1579 s Melantrichovou biblí 1577

**2 Vyvyšovati tě budu *Hospodine*: nebo si vyvyšil mne / aniž si obradov
val nepřátel mých nade mnou. 3 *Hospodine* Bože můj, k toběť sem volal /
a uzdravil si mne. 4 *Hospodine*, vyvedl si z pekla duši mou: obživil si mne**

¹⁹ Ve Štefanově postile jsou to (bez nároku na úplnost výčtu) ve vulgátním číslování: Ž 1 (s. 127), Ž 90 (s. 232–233), Ž 78 (s. 267–268), Ž 29 (s. 314–315), Ž 15 (s. 317), Ž 22 (s. 358), Ž 65 (s. 381–382), Ž 53 (s. 394), Ž 46 (s. 406), Ž 109 (s. 415), Ž 25 (s. 488), Ž 14 (s. 636), Ž 31 (s. 650–651), Ž 30 (s. 707–708), Ž 98 (s. 764).

²⁰ Srovnání může být v nabízené grafické podobě přesné jen do jisté míry; tento způsob prezentace rozdílů například zanedbává slovosledné rozdíly i přidavky překladů, s nimiž je srovnáváno. Pro větší přesnost se snažím vyznačovat i stejné slovní kořeny. Jde mi zde o zachycení shodných překladatelských řešení v lexikálním obsazení, takže odhlížím od slovosledných obměn (např. následující znění považuji za shodné: Červenka *nade mnú mých Nepřátel* – Ž1579 *nepřátel mých nade mnou*). Za částečnou shodu považuji např. *Svatou* – *svatosti*, *prozpěvujte* – *zpívejte*, *dobřelibezná* – *v dobré libeznosti*. Odhlížím od kvantitativních a kvalitativních změn (*k výčerou* – *s večera*, *veselé* – *vesseli*).

abych s jinými nesstoupil do hrobu. 5 Žalmy **zpívejte** *Hospodinu* všickni **svatí jeho** / a oslavujte **památku svatosti jeho**. 6 Nebo **na kratičko** svatý jest v **hněvě jeho** / po všecken pak **život**, v dobré líbeznosti **jeho**: s **večera potravá pláč** / ale **z jitra** navrátí se **vesseli**. 7 I **ját' sem řekl**, **když mi se šťastně** vedlo; **Nepohnu se navěky**. 8 **Nebo ty Hospodine** podlé dobře líbezné **vůle své**, silou **upevnil si horu mou**: **ale** jakž **si skryl tvář svou** / byl **sem** přestrašen. 9 **I volal sem k tobě Hospodine**: Pánu snažně **sem se modlil**, **řka**: 10 **Jaký užitek v mé krvi bude**, jestliže **ssstoupím** do jámy? **Zdaliž tě prach** oslavovavati **bude**? **Zdaliž zvěstovati bude pravdu tvou**? 11 **Vyslyšiz mne Hospodine / a smiluj se nade mnou**: Hospodine, **budiž můj spomocník**. 12 I **obrátil si mi pláč můj v plésání**: **odvázal si pytel můj / a přepásal si mne vesselím**. 13 **Protož** Žalmy **zpívati tobě bude jazyk můj** / a **nebudeť** mlčeti. *Hospodine, Bože můj / navěky tě oslavovati budu*.

Na srovnání je dobře patrné, že mnohá čtení Červenкова žaltáře se dostala – přes Štefanovu postilu – i do Ž1579 (*obradoval si nepřátele svých, obživil si mne, když mi se šťastně, upevnil si horu mou, bude jazyk můj ad.*). Melantrichova bible 1577 na vulgátním podkladě Psalteria Gallicana má některá čtení, která v bratrské tradici byla přeložena jinak a vykazují některá čtení nevulgátní tradice, např. Ž 30,4 *vysvobodil jsi mne od těch kteříž vstupují do Jezera /Vg salvasti me a descendentibus in lacum/* – Červenka *obživil si mne abych nezůstal v propasti* – Štefanova postila *obživil si mne, abych nezůstal mezi těmi kteříž se do pekla dostávají* – Ž1579 *obživil si mne abych s jinými nesstoupil do hrobu*; Ž 30,8 *přidal jsi kráse mé sílu /Vg praestitisti decori meo virtutem/* – Červenka *upevnil si byl Horu mou* – Štefanova postila *upevnil si byl horu mou* – Ž1579 *silou upevnil si horu mou* /hebrejská bible zde má skutečně *hora*: BHS יהר'; Ž 30,13 *At' by zpívala tobě slava [sic] má / a nebuduť toho želeti /Vg ut cantet tibi gloria mea, et non compungar/* – Červenka *Protož prozpěvovati tobě bude Jazyk můj* – Štefanova postila *Protož prozpěvovati tobě bude jazyk můj a nebudeť mlčeti* – Ž1579 *Protož Žalmy zpívati tobě bude jazyk můj / a nebudeť mlčeti* /BHS zde má sloveso *mlčeti* םלך, naopak tvrdý hebraismus *sláva* byl v bratrské tradici opuštěn a dostal se do marginálií). S Červenkovým překladem pojí Ž1579 kromě některých řešení také důležitá terminologická shoda *Hospodin*; Melantrichova bible i Štefanova postila užívají *Pán*. Na podrobnější rozbor překladatelského postupu zde ale musím rezignovat. Rovněž tak na srovnání s Psalteriem iuxta Hebraeos, konstatuji jen, že některé odchylky bratrských překladů jím nelze vysvětlit (v Ž 30,4 má PsHebr *in lacum*).

Jak se tento text vyvíjel dál směrem k Šestidílce? Kralický žaltář z r. 1581 je poměrně věrným otiskem žaltáře z r. 1579, nesignalizuje však překladatelské dodatky, obměňuje v malé míře interpunkční znaménka a grafiku (Ž 30,1 *búdu*, Ž 30,5 *je^o*, Ž 30,6 *gt*), vynechává marginální poznámky a nezavádí žádné odlišné překladatelské řešení.

Žaltář z r. 1579 má se Šestidílkou shodné mnohé rysy (vyšel ostatně až po vydání prvního dílu Šestidílkou):²¹ obsahuje sumárie kapitol, postavení značek odkazujících na marginálie před nebo za slovem se řídí podle toho, jde-li o filologické marginálie, nebo jiná vysvětlení, uvádí se zkratka H. při odkazu na doslovná hebrejská čtení, přímá řeč se uvozuje středníkem (Ž 30,7.9) atd. Šestidílka s ojedinělými drobnými změnami přebrala text kralického žaltáře 1579; mezi těmito tisky je tedy skutečně podobný vztah jako mezi Blahoslavovým Novým zákonem z r. 1568 a šestým dílem Šestidílkou. Žalm 30 obsahuje v Šestidílce v transkripci 189 slov, přičemž změny oproti Ž1579 zasahují jen několik slov, většina z nich jsou navíc jen drobnými modifikacemi: *svatý jest* > *trvá*, *jeho* > *svém*, *jeho* > *své*, *vesseli* > *prozpěvování*, *snažně* > *pokorně*, *v mé krvi* > *z mé krve*, *přepásal si* > *přepásals*, *Žalmy zpívati tobě bude* > *tobě žalmy zpívati bude*. Změny ve vyznačení překladatelských dodatků jsou dvě: *bude* (Ž 30,10), *mne* (Ž 30,11).

Sonda do sumárií Ž 11–20. Sonda potvrzuje, že sumárie byly do značné míry převzaty z Tremelliova–Juniova překladu žalmů. Srov. např. úryvek ze sumárie k Ž 10: Ž1579 *a pobožných náitisky ukazuje. 12. protož Boha žádá / aby pro své jméno a milosrdenství setřel bezbožné / pobožné pak vysvobodil* – T–J *bonorumq[ue] perpressiones ostendit. Idcirco Deum sollicitat ut nominis sui rationem habens suorumq[ue] misertus improbos contundat & pios liberet*. Nebo úryvek z následujícího Ž 11: Ž1579 *David uhaněn jsa, a protivensví trpě / nepřátelům tuze domlouvá / 3. i zkažení rad protivných předpovídá* – T–J *David contumeliis & persecutionibus affectus, gravissime inimicos reprehendit, ruinam consiliorum sibi adversantium praenuntiat*. Můžeme si všimnout, že Kraličtí nepřekládají sumárie zcela doslova (např. v Ž 11 chybí překlad *sibi*; za *contumeliis & persecutionibus affectus* je *uhaněn jsa, a protivensví trpě*) a přidávají čísla veršů, ale najdeme i poměrně velmi přesné překlady (*nepřátelům tuze domlouvá, zkažení rad protivných předpovídá*). Podobná je situace i v sumáriích k Ž 12–17 a 19–20. Pozoruhodná je situace u Ž 18, kde T–J překlad u sumárie jen odkazuje na 2S 22 slovy *Eodem argumento est cum 2. Schem. 22*. Tam čteme: *Davidis carmen laudativum, editum ab eo sub*

²¹ Srov. Molnár (1956, s. 213).

finem vitae: quo Deum laudat recordatione beneficiorum jam acceptorum, & in posterum se laudaturum profitetur. Ale v Ž1579 zní sumárie takto: *David již stár jsa, 8. divné skutky Boží / 17. vysvobozen od nepřátel, 30 vítězství nad nimi / a jiná mnohá dobrodiní, jichž po všecken čas života svého užíval, slaví: 27. a slibuje, že, pokudž ho sláva [?] chváliti jej chce.* Odchylné znění sumárií ukazuje, že pro kralický žaltář 1579 tedy zřejmě nebyla tato sumárie Tremelliova–Juniova překladu z druhého dílu jejich pětidílné bible použita. Překlad sumárií z T–J je v Ž1579 doložen i v dalších žalmech, namátkou v žalmu 92, 117, 145; tyto shody tedy nejsou omezeny jen na počátek žaltáře.

Podobnou situaci, totiž odkaz v sumárii Tremelliova–Juniova překladu na sumárii na jiném místě, najdeme i v Ž 53 (*Eodem est argumento cum psalmo 14.*) a Ž 70 (*Argumentum est idem cum fine psalmi 40.*), obě však odkazují na sumárii v žaltáři. Kraličtí obě tyto sumárie reprodukují (Ž 53: *O témž, jako Žalm Čtrnáctý; Ž 70: Bezbožným vyhlazení, 5. dobrým potěšení od Boha žádá = konec sumárie k Ž 40, která v Ž1579 zní 15. bezbožných vyhlazení / dobrým potěšení, od Boha žádá*). Sumárie v Ž1579 k Ž 14 a 40 jsou zjevným překladem sumárií v T–J. Mohlo by to znamenat, že Kraličtí v r. 1579 před vydáním Ž1579 neměli ještě 2. díl heidelberské bible? Podle Rüdingerova svědectví v *Libri Psalorum Paraphrasis Latina* dostal Rüdinger Tremelliův překlad žaltáře (3. díl T–J) už brzy po odevzdání třetího dílu Parafráze (předmluva k ní byla dopsána 1. 10. 1579). J. Konopásek textologicky prokázal vliv tohoto latinského překladu na formální koncepci a sumárie kralické Šestidílký.²² Ze shod sumárií mezi Ž1579 a Tremelliovým–Juniovým překladem vyplývá, že tento latinský překlad byl použit už pro Ž1579, tj. třetí díl heidelberské bible měli Kraličtí (Izaiáš Cibulka?) k dispozici nejpozději r. 1579. Důležitost této bible je zmiňována i pozdějšími prameny (např. Komenským) a překlad jejího znění zdobí ivančický kostel.²³ Další bádání by se mělo soustředit na srovnání dalších úseků Ž1579 s tímto překladem a na výzkum marginálií, které jsme zde ponechali stranou.

²² Konopásek (1931).

²³ Just (2006).

Literatura:

a) Zkoumané exempláře, edice a jejich zkratky:

BHS = BIBLIA HEBRAICA STUTTGARTENSIA = ELLIGER, K. – KITTEL, R. (vyd.) Biblia Hebraica Stuttgartensia. 4., upr. vyd., Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990. Cit. dle BibleWorks 7.0.012g. **Červenkův žaltář** = Žaltář Swatýho Dawida... 1562. VKOL 32.676. Knihopis 17555. **Kralický žaltář 1581** = Žaltář Dawida Swateo 1581. KNM 34 F 14. Knihopis 17560. **Melantrichova bible 1577** = Biblij Česká... Létha | MDLXXVII. VKOL III 220903. Knihopis 1105. **PsGal** = PSALTERIUM GALLICANUM = PSALMI IUXTA SEPTUAGINTA EMENDATI – cit. dle Vulsearch. **PsHebr** = PSALTERIUM IUXTA HEBRAEOS = PSALMI IUXTA HEBRAICUM TRANSLATI. Cit. dle WEBER, R. et al. (vyd.) Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1983. ISBN 3-438-05303-9. **Šestidílka 1579–1593/4** = Biblj České Djí' prwnj... MDLXXIX; Biblj České Djí' druhý... MDLXXX; Biblj České Djí' třetj... MDLXXXII; Biblj České Djí' čtwtvý... MDLXXXVII; Biblj České Djí' pátý... MDLXXXVIII; Biblj České Djí' ssestý... MDXCIII. VKOL II 32.377. Knihopis 1107. **Štefanova postila** = Výklad Rečj Božjch... ANNO CHRISTI MDLXXV. KNM 35 C 1. Knihopis 15953. **T–J** = TREMELLIUS–JUNIUS (1. vyd.) = TESTAMENTI VETERIS | BIBLIA SACRA... | FRANCOFVRTI AD MGVNM | Ex officina Typographica And. Wecheli, | M. D. LXXIX. Wrocław UB: Brzeg Ant. II 20. **Vg** = Vulgata Clementina, cit. dle Vulsearch. **Ž1579** = ŽALTÁŘ 1579 = Žaltář DA wida(!) swatého. W nowě do Česstiny přeložený. KNM 34 F 11, MZK ST1–0050.656. Knihopis 17559. **Zkratky biblických knih** přebírám z Českého ekumenického překladu.

b) Sekundární literatura:

BIBLEWORKS 7.0.012g.²⁴ 2006. Font: BWHEBB Postscript® Type 1 and TrueTypeT font. Copyright © 1994–2006 BibleWorks, LLC. All rights reserved. This Biblical Hebrew font is used with permission and is from BibleWorks, software for Biblical exegesis and research. I ask others to comply with displaying and preserving the copyright, if they also distribute any derived publications.

DANĀKOVÁ, M. *Bratrské tisky ivančické a kralické (1564–1619)*. Sborník Národního musea v Praze, sv. V – A – historický, č. 1. Praha, Národní museum 1951. 183 s.

DITTMANN, R. *Dynamika textu Kralické bible v české překladatelské tradici*. Olomouc, Refugium 2011. V tisku.

JIREČEK, Josef (vyd.) *Časoměrné překlady žalmův Br. Jana Amosa Komenského, pak Br. Jana Blahoslava, kn. Matouše Philonoma Benešovského a M. Vavřince Benedikta z Nudožer. Spolu s historickou zprávou o prosodii časoměrné*. Vídeň, Leop. Grund 1861. 88 s.

²⁴ Děkuji doc. P. Chalupovi z CMTF UP v Olomouci za umožnění přístupu.

- JUST, J. Předlohy latinských biblických nápisů v bratrském kostele v Ivančicích. *Z kralické tvrže*, 2006, roč. 23, s. 23–27.
- KNIHOPIS DIGITAL [on–line]. Vid. 30. 5. 2011. Dostupné z <http://www.knihopis.org>.
- KONOPÁSEK, J. Dvě studie o Bibli kralické. *Sborník filologický*, 1931, sv. 9, s. 96–133.
- KOUPIL, O. *Grammatykáři: gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533–1672*. Praha, Karolinum 2007. ISBN 978-80-246-1364-2. 329 s.
- MOLNÁR, A. *Českokobratrská výchova před Komenským*. Praha, SPN 1956. 309 s.
- VERNER, F. *Bibliografie českých překladů celé bible i jejich částí*. Praha, ČKCH 1987. 85 s.
- VINTR, J. (vyd.) *Die älteste tschechische Psalterübersetzung. Kritische Edition*. Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 1986. ISBN 3-7001-0791-9. 294 s.
- VINTR, J. České biblické slovo jako vývojový faktor stylové stratifikace národního jazyka – od Jagičových glos XII. století po moderní ekumenický překlad. In: *Poceta 650. výročí založení Univerzity Karlovy v Praze. 1. díl*. Praha, UK 1998a, s. 215–228. ISBN 80-85899-50-7.
- VINTR, J. Zásady transkripce českých textů z barokní doby. *Listy filologické*, 1998b, roč. 121, č. 3–4, s. 341–346.
- VINTR, J. Žaltář muzejní se staročeskými glosami – edice a problém vzniku. In: *Litterae Slavicae medii aevi Francisco Venceslao Mares sexagenario oblatae*. München, Otto Sagner 1985, s. 401–424. ISBN 3876903084.
- VULSEARCH 4.1.6 [on–line]. 2000–2007. Vid. 30. 6. 2011. Dostupné z <http://www.vulsearch.sf.net>.

ON THE TEXT OF THE KRALICE PSALTER OF 1579

Summary:

The study attempts to contribute to knowledge of textual relations of the Kralice Psalter of 1579 to the Unity of Brethren's psalter tradition and to the famous Protestant translation prepared by I. Tremellius and F. Junius. Two textual probes are chosen for analysis: Psalter 30, included also in the so-called Štefan's postil of 1575, and content summaries of psalms 10–20. The contributions shows that the Psalter of 1579 had relatively loose relations to the preceding tradition, that it was translated from a non-Vulgate source while using some translation results of the previous tradition and that the content summaries were overtaken with some modifications from the Tremellius–Junius translation.

Robert DITTMANN

Key words:

Kralice Psalter of 1579, Tremellius–Junius' translation